

Tundrasædgås – fra sjældenhed til tusindtallig vintergæst, med noter om feltbestemmelse

Tundrasædgåsen er på få årtier gået fra at være en meget sjælden vintergæst i Danmark til at kunne tælles i tusindtal. Tyskland oplever stadig flere overvintrende fugle, og det smitter af på Danmark.

I Vesteuropa ses 2 racer af sædgås, nemlig tajgasædgås (*Anser fabalis fabalis*) og tundrasædgås (*Anser fabalis rossicus*). Frem til 1980 var det kendt, at det kun var tajgasædgåsen, som overvintrede i Danmark, men i løbet af 1980'erne blev der registreret flere og flere forekomster af tundrasædgås. Dengang var racen på SU-listen, og der var meget lidt viden om bestemmelse i felten. De sjældne gæs blev efterhånden fundet på de kendte sædgås-lokaliteter på Sjælland og blandt de store flokke af kortnæbbet gås i Vestjylland. Men for ca. 6–7 år siden dukkede nogle lokaliteter op i det vestlige Lolland, hvor tundrasædgås kunne ses i tusindvis. Dette ændrede totalt racens forekomst i Danmark. Det er stadig ikke altid lige let at adskille de to racer, så denne artikel forsøger også at opremse de vigtigste forskelle.

Tundrasædgås. Her ses tydeligt overnæbbets buede underkant, hvorved der opstår et "gab" mellem over- og undernæb. Ellers er proportionerne tydelige med forholdsvis kort og tyk hals. Bemærk dog at denne fugls overnæb er let konkav. Tundrasædgås, *Anser fabalis rossicus*. Foto: Birger Lønning

UDBREDELSE OG BESTANDE

Tundrasædgås yngler i lavarktiske områder i det nordlige Rusland og vestlige Sibirien. Om vinteren findes den i de fleste europæiske lande, men hovedparten opholder sig i Belgien, Holland, Tyskland, Østrig, Ungarn og Rumænien. Da racen er spredt over en lang række lande om vinteren, er det vanskeligt at vurdere bestandens størrelse og dermed udvikling, men bestanden vurderes dog at tælle over 600.000 individer og er stabil. Tajgasædgås yngler fra Skandinavien og østpå til Kola-halvøen i Rusland. Den yngler som regel lidt sydligere end tundrasædgås og findes også mere i skovregioner. Derfor betegnes den også ofte som skovsædgås. Om vinteren findes den især i sydøstlige Skandinavien og mindre flokke fra Polen og vest over til Holland. En mindre bestand overvintret i Midtjylland og Thy. Bestanden vurderes at tælle 70.000–90.000 individer og er i tilbagegang.

Tundrasædgæs. To typiske fugle med trekantet næb og mørkt rundt hoved samt kort og tyk hals. Tundrasædgås, *Anser fabalis rossicus*. Foto: Søren Skov

AF OLE AMSTRUP
e-mail: amstrup.ole@gmail.com

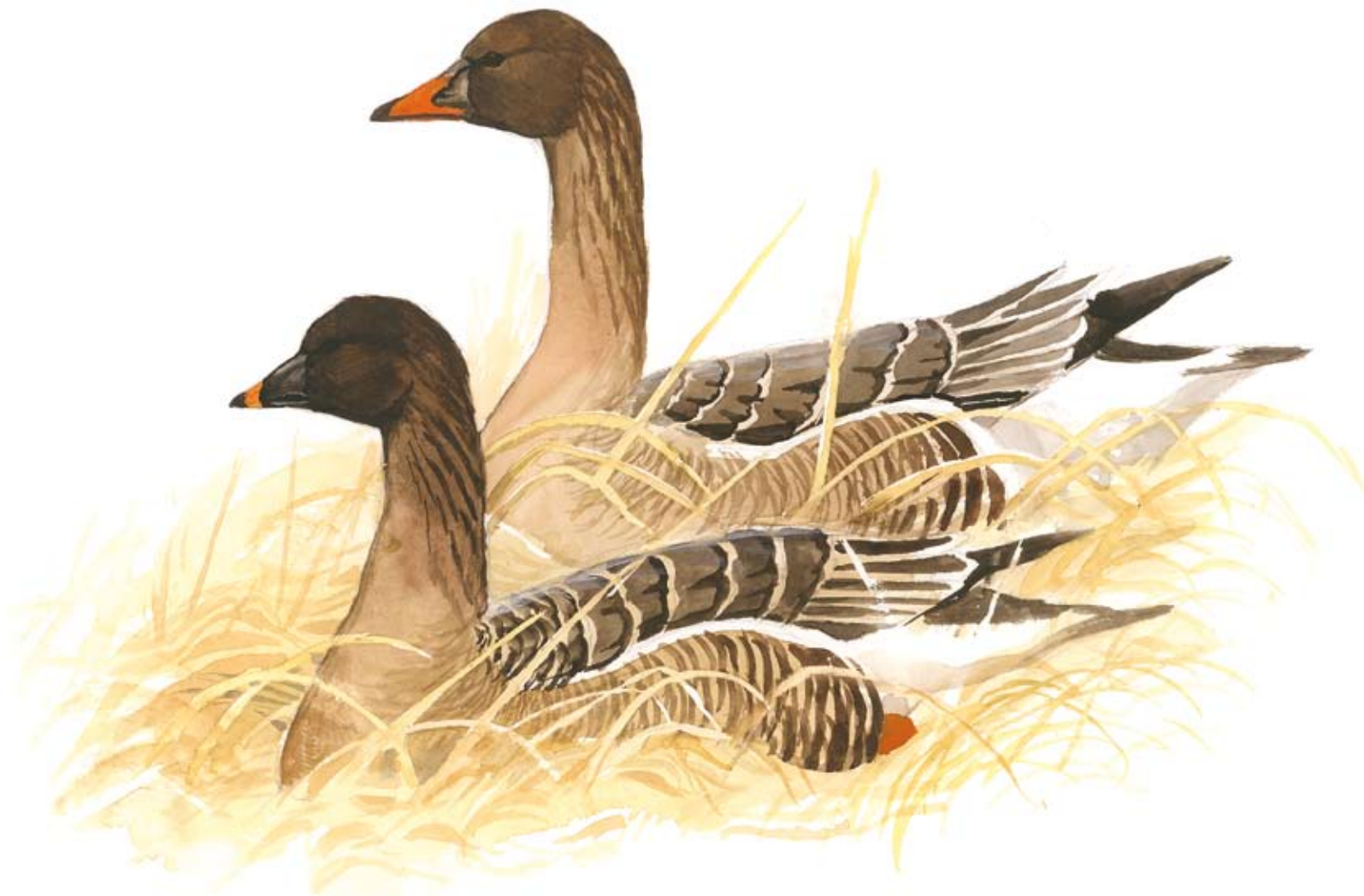

FOREKOMST I DANMARK

Landets første fund af tundrasædgås var i december 1948 ved Mariager Fjord. Først fra omkring 1980 blev de næste fugle registreret i Danmark. Fuglene sås på de kendte tajgasædgås-lokaliteter på Sjælland og blandt de kortnæbbede gæs i det vestlige Jylland. Blandt flere ornitologer gik der lidt sport i at finde racen, og så var der jo også lidt prestige i at skulle dokumentere fundet ved en beskrivelse til Sjældenhedsudvalget. Så flere og flere fuglekiggere begyndte at kigge de enkelte flokke grundigt igennem. Samtidig startede Danmarks Miljøundersøgelser et projekt med halsmærkning af kortnæbbede gæs. Da de forskellige flokke af gæs i Vestjylland blev studeret minutøst for at finde og aflæse halsmærkede individer, fandtes herved også en del tundrasædgæs. Til og med 1992 var der 37 godkendte fund af næsten 90 fugle, og racen blev herefter taget af SU-listen. Antallet af fugle fortsatte med at stige, og i 1996 sås rekordmange (313 fugle). Her sås de fleste fugle i det sydvestlige Jylland i vintermånederne. Herefter var der et mindre fald i antallet af fugle, men i årene 2002–2003 begyndte der for alvor at ske noget. Større flokke blev registreret på Bornholm og især Falster og vestlige Lolland.

VESTLIGE LOLLAND

I 2002 begyndte fuglekiggere at bemærke mange sædgæs på det vestlige Lolland. Observationerne blev flere og flere, og snart viste det sig, at der nemt kunne tælles over 3.000 fugle, og mange fuglekiggere var nu sikre på, at hovedparten af fuglene drejede sig om tundrasædgæs. Der blev skrevet artikler om forekomsterne, og kendetegn blev diskuteret ivrigt. I december 2004 taltes over 4.200 fugle. Gæssene sås i området syd for Nakskov Fjord, på lokaliteterne Ydø, Jordbjerg, St. Vejlø og Smedeholm. Fuglene fouragerede hovedsageligt på høstede roemarker og fløj til overnatning ved Smedeholm i Nakskov Fjord. Normalt pløjes marker med roerester ned inden vinteren, men enkelte landmænd lader roeresterne ”overvintre”, hvilket er til stor gavn for gæssene. Antallet af fugle i området er fortsat med at stige og i årene 2006–2009 registreredes op til 10.000 tundrasædgæs i vintermånederne. Der bliver også registreret tajgasædgæs i området, men det drejer sig for det meste om få hundrede individer.

De afgørende forskelle mellem tundra- og tajgasædgås er her vist. Tundrasædgås har et mere trekantet næb, anderledes næbfarvefordeling, et mørkere hoved samt forholdsvis kortere og tykkere hals i forhold til tajgasædgås. Illustration: Peter H. Kristensen

Det store spørgsmål er så, om racen har været overset. Ja til en vis grad, men det har sandsynligvis ikke drejet sig om så store tal som er set ved Nakskov Fjord. Antallet af fugle som trækker gennem eller overvintrer i det nordlige Tyskland, er nemlig steget i antal i de senere år, så det er naturligt nok, at flere og flere fugle vil spredes til nye områder, og der er altså ikke mange km fra eksempelvis Rügen i Tyskland til Nakskov Fjord. Siden 2000 er blisgåsebestanden også steget markant, og arten kan nu ses i store tal i det sydlige Danmark. Endvidere har det også været vigtigt, at Nakskov Fjord blev vildtreservat i 2000, hvorved gæssene uforstyrret kan benytte en del af fjorden. Usikkerheden om feltbestemmelse har også spillet en stor rolle. Tidligere indtastedes begge racer i DOFbasen blot under sædgås, men flere og flere fuglekiggere er i dag interesserede i at indtaste på raceniveau. Danmarks Miljøundersøgelser, Aarhus Universitet, har fremover valgt at lægge mere fokus på begge racer, så derfor er det også utroligt vigtigt, at kendetegn bliver beskrevet og diskuteret.

KENDETEGN

Størrelse og proportioner

Tundrasædgås er generelt mindre end tajgasædgåsen. Som regel er den på størrelse med blisgås og kortnæbbet gås, mens tajgasædgås er på størrelse med grågås, men vær opmærksom på individuelle variationer. Jeg har set par af tundrasædgås, hvor hannen faktisk var væsentlig større end hunnen. De mindste hunner er mindre end eksempelvis kortnæbbet gås, mens hannerne kan være noget større. Hos tundrasædgåsen er halsen forholdsvis kortere og tykkere, hvilket giver racen en mere kompakt form. Hovedet er mere rundt. Generelt er hovedet og øvre hals også mørkere, hvorved kontrasten til nedre hals er større end hos tajgasædgås.

Næb – farver og form

Den typiske tundrasædgås har et sort næb med et næsten kvadratisk orange felt (ca. 1 cm lang) nær næbspids. Næbbet, som virker tre-

kantet, er forholdsvis høj ved basis og har en længde kun lidt længere end højt. Desuden er overnæbbets kant som regel lige, men kan være svagt konkavt. Derimod har tajgasædgåsen et mere sangsvaneformet næb, som virker langt og med en mere konkav form på overnæbbet. Næbbets farvefordeling hos begge racer kan dog variere en del, men det virker som om at variationen er størst hos tajgasædgåsen. Undersøgelser i Holland har vist at mere end 60 % af tundrasædgæssene har den typiske næbfarvefordeling. En del eksemplarer har dog mere orange, i de fleste tilfælde blot med et mindre ”hak” mod basis på nederste del af overnæbbet (ca. 35 %). De sidste 5 % har lyst på ca. halvdelen af næbbet. Hovedparten af tajgasædgæs (60%) har udpræget orange næb, men op til 10% kan vise en næbfarvefordeling som hos de typiske tundrasædgæs. Blandt sådanne individer er proportionerne afgørende, og i mange tilfælde må man melde pas i forhold til en sikker racebestemmelse.

I forhold til tajgasædgås synes jeg, at næbbet hos tundrasædgås er mere kulsort og danner en mere retvinklet overgang ved overnæbbets basis. Og sammen med den forholdsvis høje basis virker næbbet som regel mere påhæftet på det lidt runde hoved.

Desuden buer overnæbbets underkant mere opad, mens den er helt lige hos tajgasædgås. Herved er der et ”gab” mellem over- og undernæb, hvilket giver indtryk af at den enten ”snerrer” eller ”smiler”. Dette er en karakter, der især kan ses på tæt hold. Klaus Malling Olsen har også i flere diskussioner fremhævet at tundrasædgås har en mere buet/letvinklet linie mellem strube og næbspids, mens overgangen er mere lige hos tajgasædgåsen.

I flugten træder de samme kendetegn i karakter: tundrasædgås har kort hals med trekantet næb, der er forholdsvis kort og højt ved basis.

De vigtigste forskelle mellem tajgasædgås og tundrasædgås er altså størrelse og proportioner samt næb-form og -farvefordeling. Men husk altid at den endelige bestemmelse foretages som en kombination af disse!

Tajgasædgås med næbfarvefordeling som tundrasædgås, men bemærk at næbbet er meget længere end højt, at overnæbbet er let konkavt og at dets underkant er helt lige. Tajgasædgås, *Anser fabalis fabalis*. Skåne, Sverige, den 4. marts 2003. Foto: Ole Krogh

En stor tak rettes til fotografene for udlån af billeder, Peter H. Kristensen for tegning samt Stefan Pihl (DMU) og Michael Thelander for information.

Tundrasædgæs. Bemærk at de forskellige stillinger giver forskelligt indtryk af halstykkelser. Bageste fugl strækker hals hvorved halsen ser tyndere ud end hos de øvrige. Tundrasædgås, *Anser fabalis rossicus*.
Foto: Mogens Hansen

Et glimrende eksempel på forskelle mellem de to racer i flugten. Læg mærke til tundrasædgåsens kortere næb, det runde hoved samt at hoved og øvre hals er tydeligt mørkere end hos tajgasædgåsen. Halsen er desuden kortere. Tundrasædgås, *Anser fabalis rossicus*, tv. og tajgasædgås, *Anser fabalis fabalis*, th. Dueodde, den 14. oktober 2006.

Foto: Steen E. Jensen

www.naturbutikken.dk

China 70 mm. inkl. 23-70x okular & taske
God lysstærk optik. Yder et flot og skarpt billede.
Vandtæt og nitrogengasfyldt samt Gummiarmert.
Meget kvalitet til en meget billig penge - det er vel heller ikke af vejen hvis man overvejer at købe teleskop for første gang.
pris 2.465,-

China Teleskop ED 82 Inkl. 2 okularer med 30x og 25-75x forstørrelse og beskyttelsestaske
High-end teleskop fra China med Flouridglas. Giver et knivskarpt billede og har en fin farvegengivelse. Vandtæt og nitrogengasfyldt. En stærk konkurrent til europæiske og japanske produkter - men til en helt anden pris.....
pris 6.885,-

Naturbutikken Vesterbrogade 138 1620 København V. Tlf. 33283838